

Forord

Redaktionen på Landbohistorisk Tidsskrift traf for et år siden den beslutning, at det ene af de årlige numre af tidsskriftet fremover vil være et temanummer. Det andet bind vil fortsat være et omnibusnummer. Vi blev også enige om, at det første temanummer skulle være om *familiebrug*. Det er der en række grunde til, men den vigtigste er, at netop familiebruget står som noget centralt og vigtigt for mange inden for landbruget. Det gælder på organisationsniveau, hvor både landboforeningerne og husmandsforeningerne op gennem årene har opfattet familiebrug og familieeje som noget meget centralt. Det gælder dog i mindst lige så høj grad hos de enkelte landmænd, hvor familiebruget gennem flere generationer har været opfattet som noget meget afgørende. Der er således knyttet en række positive konnotationer til familiebrugsbegrebet, som omfatter både økonomiske, politiske og ideologiske aspekter.

Vi har fra starten bedt tre forskellige forskere om at komme med hvert sit bidrag til forståelsen af familiebruget. I den første artikel *Familie, brug og familiebrug* kommer Carsten Porskrog Rasmussen rundt om forholdet mellem familie, husstand og brug fra omkring 1500 til i dag, både for gårde og huse. Det er en central pointe i artiklen, at den brede definition af familiebrug passer udmærket på det klassiske gårdmandsbrug fra 1400-tallet til omkring 1960. I den lange periode var gårdmandslandbruget typisk bygget op omkring et hushold, hvis kerne var et ægtepar og i reglen også deres børn, der alle var involveret i arbejdet på gården. Tilsvarende var husmandsbruget til en vis grad et familiebrug, men med det væsentlige forbehold, at den kernefamilie, som boede på gården, normalt ikke var fuldtidsbeskæftigede på deres brug. Og i perioden efter 1960 har udtrykket familiebrug mistet sin betydning i den forstand, at de fleste landbrug kun delvis har beskæftiget og forsørget familiens medlemmer.

I artiklen *Det tabte Paradis?* har Ann-Christina L. Knudsen fokuseret på *familiebruget* i landbrugspolitikken i det Europæiske Fællesskab. *Familiebruget* var således en vigtig faktor bag EF's landbrugspolitikens værdimæssige grundlag fra 1958 og i tiden derefter. Med sit blik rettet mod *familiebrugets* idé- og værdimæssige betydning tilføjes der en ny dimension i forhold til EF's landbrugspolitik, der normalt analyseres ud fra økonomiske og handelspolitiske perspektiver. Hun argumenterer også for, at bevarelsen af familiebruget politisk betragtet har været en central kilde for den europæiske kulturarv – også i det nye årtusinde.

Henning Otte Hansen har med artiklen *Familielandbrugets nutid og fremtid inden for dansk landbrug* problematiseret, hvad der i det hele taget forstås

ved udtrykket *familielandbrug*. Dette begreb er ikke så entydigt, som det umiddelbart kan forekomme. Ud over at referere til familiens deltagelse i arbejdet på gården og betydningen heraf – som også Carsten Porskrog Rasmussen har taget udgangspunkt i – indgår andre vigtige elementer som for eksempel familieej, dispositionsret, uafhængighed og generationsskifte i opfattelsen af *familielandbrug*. Der argumenteres for, at væsentlige dele af det traditionelle familielandbrug gennem mange år har været under pres. Det gælder især i forhold til strukturudviklingen med færre, større og meget specialiserede landbrug, samt at landmændene i stigende grad vil fokusere på den erhvervsmæssige dimension i stedet for på de mere sociologiske aspekter om særlige værdier knyttet til det at være landmand. Otte Hansen argumenterer desuden for, at landmændene også i fremtiden vil bevare kontrollen over forædlingsindustrien, ligesom de traditionelle værdier knyttet til familielandbruget i vid udstrækning lever videre i gruppen af fritids- og hobbylandmænd.

Det sidste essay er skrevet af Ib W. Jensen og Heidi Alsing, der begge er tæt forbundet med Familielandbrugssektionen i Landbrug & Fødevarer – som henholdsvis formand og sekretær. De repræsenterer derfor den del af Landbrug & Fødevarer, der stammer fra organisationen Dansk Familielandbrug. Redaktionen har bedt dem om at skrive et indlæg om, hvorfor familiebrug – eller familielandbrug – historisk set har haft stor betydning for først husmandsforeningerne og siden familielandbruget. Der er således tale om et essay og ikke en fagartikel. I dette essay forklares det blandt andet, hvorfor navnet på årsmødet i 1993 blev til Dansk Familielandbrug og ikke – som det egentlig lå i kortene – Dansk Familiebrug. Det var ud fra et ønske om at signalere landbrug tydeligere. Som forfatterne understreger i essayet, så har ønsket om familie(land) brug helt siden husmandsforeningernes start stået centralt for foreningen og for Det radikale Venstre. Familielandbrugets *10 bud*, der opregnes til sidst i essayet, bærer et tydeligt præg af, at organisationen fortsat har et idealistisk syn på familiebruget: Der lægges vægt på, at landbruget er mere end blot produktion; at landbruget ikke udvikler sig til ensidigt industrilandbrug; at andelsvirksomhederne og principperne om solidaritet og sammenhold bevares; samt at indretningen af landbrugsproduktionen sigter mod at styrke familiernes trivsel og det gode liv på landet. Det er således en række traditionelle værdier, som familiedrevne og familieejede landbrug er blevet tillagt gennem årene, der lægges vægt på. Men det er samtidig forhold, som blandt andet de øvrige forfattere i dette nummer af Landbohistorisk Tidsskrift, ud fra forskellige argumenter, mener er ved at være passé.

I dette temanummer har vi i virkeligheden valgt at sidestille udtrykkene *familiebrug* og *familielandbrug*, selvom der naturligvis kan være forskellige betoning af indholdet. I redaktionen har vi ønsket at forholde os til, hvad der lig-

ger i disse værdiladede udtryk, og hvilken betydning de har haft gennem årene. Men naturligvis også, om det nu og fremover er relevant at tale om familie(land)bruget som kendetegnende for det danske landbrug, eller om det er udtryk for en romantisk fastholden af nogle traditionelle værdier, der var gældende for mange år siden. Vi håber, at vi med dette nummer af Landbohistorisk Tidsskrift kan være med til at åbne øjnene for denne problemstilling.

Siden det seneste nummer af Landbohistorisk Tidsskrift udkom i slutningen af 2010 har vi valgt at udvide redaktionen med endnu et medlem, idet specialestuderende ved Syddansk Universitet, Merete Bo Thomsen, er trådt ind. Samtidig har vi i redaktionen valgt at foretage en lidt klarere arbejdsdeling, så Kristine Holm-Jensen primært tager sig af opsætningen af tidsskriftet og varetager kontakten til trykkeriet, mens de øvrige medlemmer af redaktionen i højere grad står for at skaffe og redigere artiklerne.

God læselyst.

Kristine Holm-Jensen
Jeppe Büchert Netterstrøm
Merete Bo Thomsen
Mogens Rostgaard Nissen